

Pretpostavke razvoja lokalne zajednice

Između potreba i mogućnosti

Malostonski zaljev • Ston mapiranje • toponomija •
školjkarstvo • baština • plavo gospodarstvo

Prof. dr. sc. Iris Mihajlović
Kulturni krajolici jadranskih solana, baština, zajednica i
budućnost

Ekonomski fakultet, Sveučilište u Dubrovniku
Festival soli, Ston • 11.–12. rujna 2026.

KONCEPT RAZVOJA ODRŽIVOG PROSTORA LOKALNE ZAJEDNICE

Generalna ideja vodilja – generator razvoja

Pretpostavke održivog i otpornog koncepta razvoja lokalne zajednice – koncept
Održivi razvoj Malostonskog zaljeva – resursna osnova i potencijal
Gospodarski kontekst, Baštinski kontekst, Društveni kontekst, Kulturni kontekst

LOKALNA ZAJEDNICA

velik razvojni potencijal

AUTENTIČNOST

ključ diferencijacije

SURADNJA

uvjet otpornosti

Diferencijacija prostora kao temeljne marketinške jedinice

Bogato kulturno naslijeđe kao temelj identiteta i održivog razvoja

Alati i mehanizmi komunikacije

Konsenzus akademske i lokalne zajednice te poduzetnika kroz razmjenu znanja i umrežavanje

Pristup i metodologija „must to be must to do” Interpretacija baštine Design Thinking pristupu i širem socijalnom kontekstu

Glavni učinci (ishodi):

Aktivno uključivanje lokalnog stanovništva i mladih, interpretacija kulturne i prirodne baštine kroz plave prakse

Promicanje gastronomske baštine i očuvanje doživljaja

Stvaranje inovativnih modela upravljanja baštinom jačanje lokalnog identiteta kroz suvremene narative

Prioritetni ciljevi i doprinosi

Pretpostavke:

jačanje ljudskih potencijala i edukacija

povezivanje akademske zajednice i lokalnih dionika

Doprinos

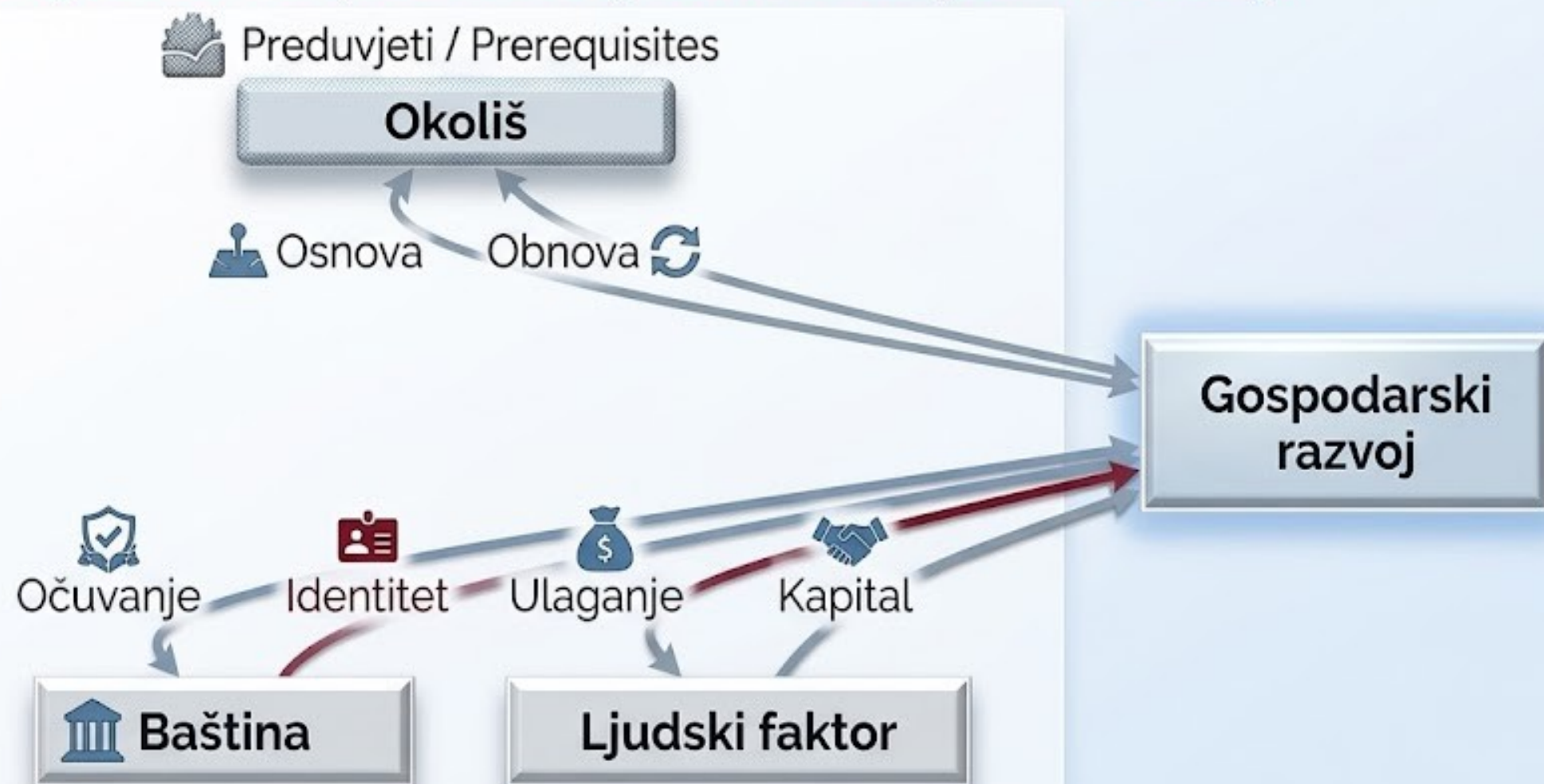
Teorijskom okviru poduzetništva u kulturi

Unapređenju praktičnih kompetencija kroz edukacije mladih u prirodnoj baštini i održivosti,

Cilj: stvaranje temelja za održive modele razvoja kulture, turizma usjerene plavoj zelenoj ekonomiji

Lokalna zajednica

Pretpostavljeni i Suprostavljani razvojni činitelji

Razvoj poduzetničkih inicijativa- za održiv model

- **Mapiranje**

Zelene i plave prakse

- jačanje lokalnih kapaciteta i društvene kohezije
- integraciju tradicije i suvremenih interpretacijskih alata
- povećanje vidljivosti lokalnih inicijativa i proizvoda

Alati

Projektne aktivnosti

Poduzetničke inicijative – kroz kreativnu interpretaciju

- MODEL – poslovni model kojim se jamči kontinuitet održivog upravljanja kulturnim i prirodnim resursima

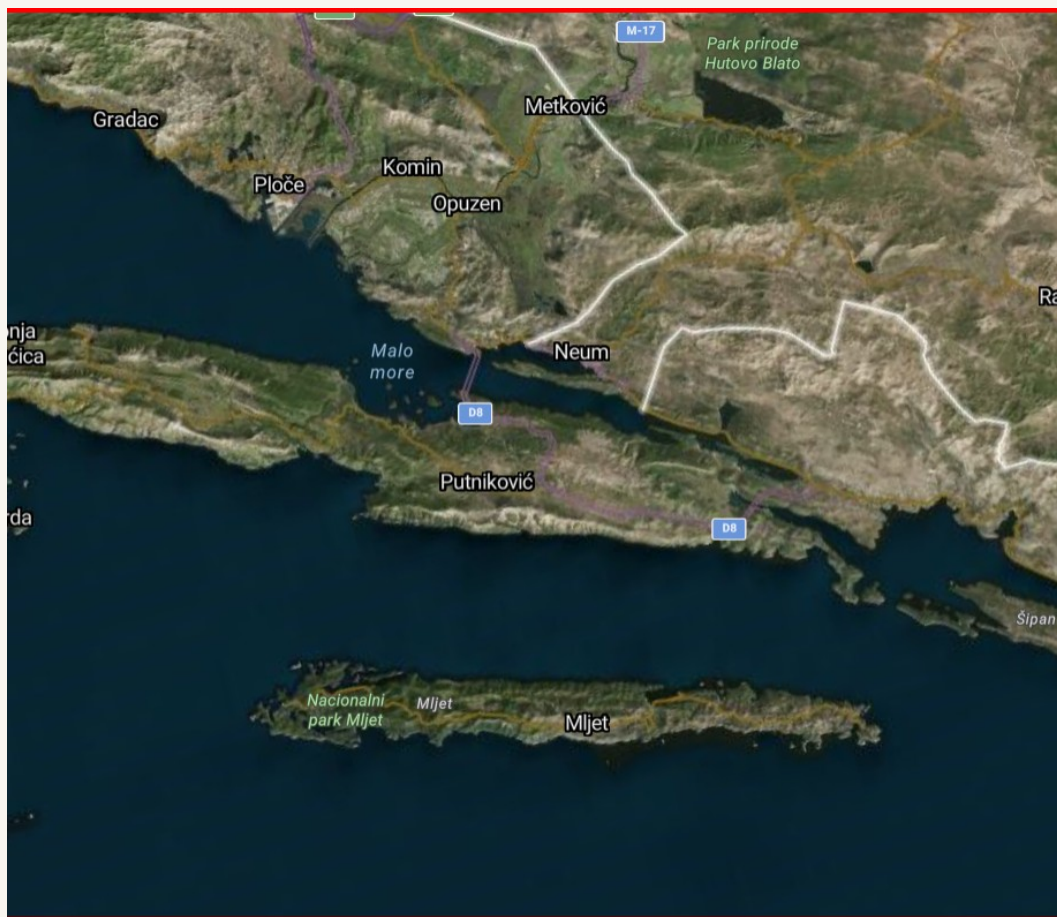
Što želimo postići?

- razumjeti kako ekološki, organizacijski, administrativni i tržišni čimbenici oblikuju održivost kulutra

Školjkarstvo, vinogradarstvo

- povezati prirodnu i kulturnu baštinu s lancima vrijednosti
- ojačati suradnju akademske zajednice, lokalnih dionika i poduzetnika
- aktivirati znanje, edukaciju, kreativne industrije i mlade kao razvojne resurse

Zašto je Malostonski zaljev poseban?

Geografija

Uzgoj malosotnske kamenice koja ima ZOI oznaku EU od 2020 je vezan širi kontekst prirodnog i antropogenog konteksta koji se oslanja na hidrografske i ekološke uvjete i

Kultura

Stil, Način života, Nematerijalna baština Enologija Školjkarstvo je povezano s tradicijom, lokalnim znanjem, gastronomijom i identitetom.

Tržište

Nadogradnja: HOP – ovi
Zaštićeno podrijetlo otvara prostor za diferencijaciju i veću dodanu vrijednost.

Malostonska kamenica kao socioekološki sustav

PRIRODA

Kvaliteta mora, temperatura, salinitet, stanište i ekološki pritisci.

LJUDI I ZNANJE

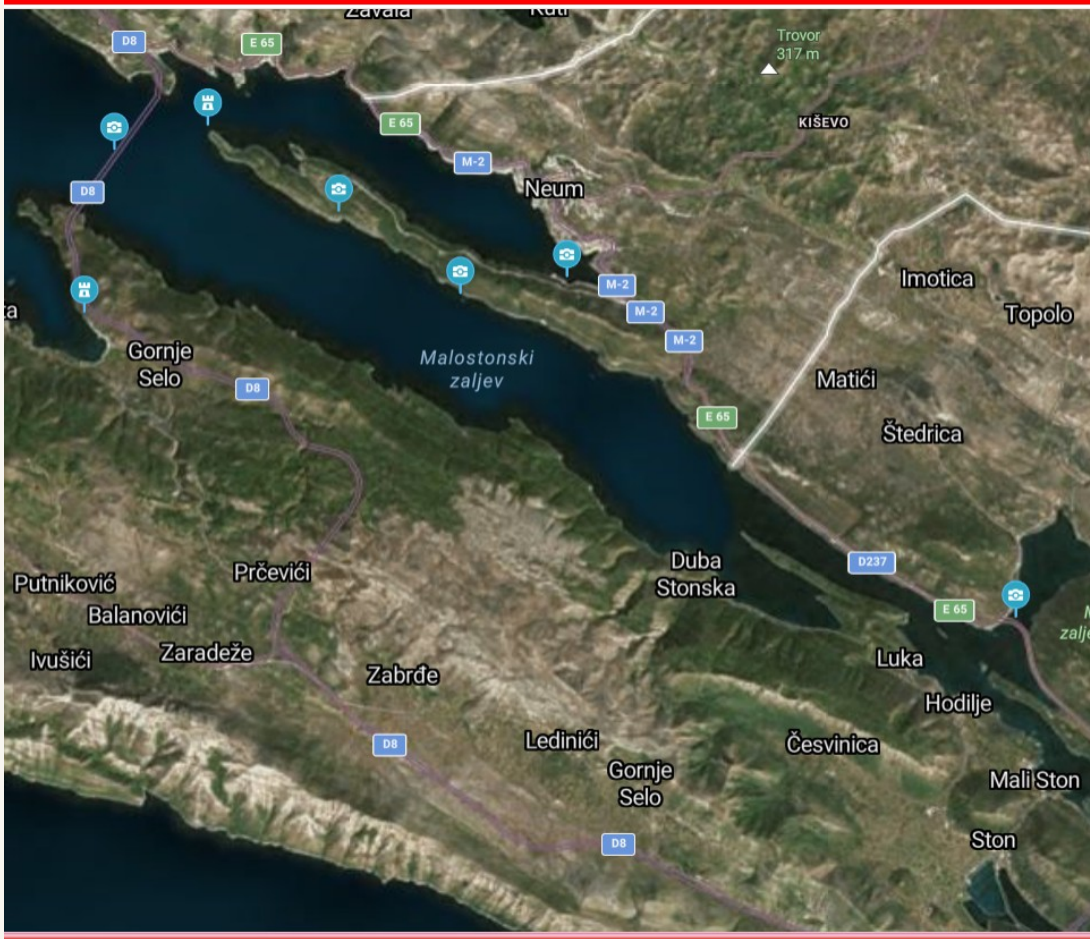
Školjkari, tradicijska znanja, kompetencije i lokalni identitet.

INSTITUCIJE I TRŽIŠTE

Regulativa, koncesije, lanci vrijednosti, brendiranje i potražnja.

Vrijednost potencijala – zaštićeni proizvodi sa oznakom izvornosti - europska plosnata kamenica 2020., HOP-ovi
vrijednost nastaje na sjecištu okoliša, kulture, upravljanja i tržišta.

Tri dimenzije mapiranja prostora

Toponimija

Nazivi mjesta, uvala, otoka, naselja i uzgajališta; njihovo podrijetlo i razvoj.

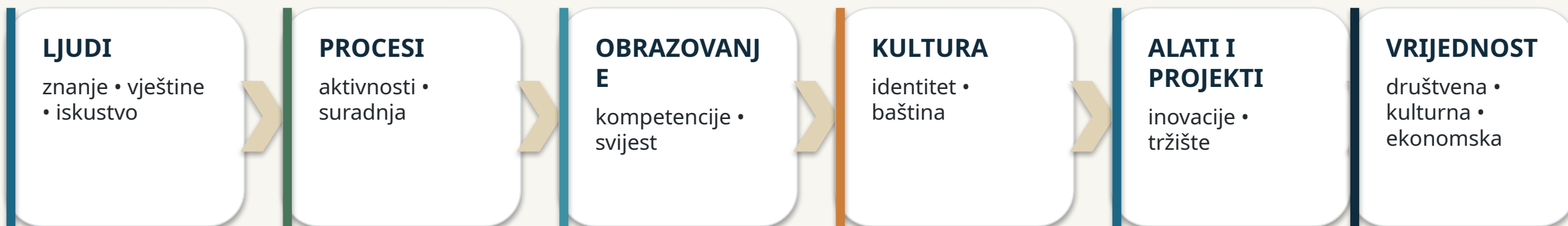
Geografsko podrijetlo

Prostorna pripadnost, granice zaljeva, hidrografske i ekološke značajke.

Kulturno podrijetlo

Tradicija školjkarstva, lokalno znanje, običaji, gastronomija i narativi.

Od resursa do razvojne vrijednosti

Ideja vodilja

Lokalna zajednica stvara vrijednost kada je znanje koordiniranim aktivnostima usmjereno na interpretaciju baštine – doživalj kao rezultat Transformacija ideja u djela

Tko treba biti povezan?

AKADEMSKA ZAJEDNICA

interdisciplinarni dijalog
istraživanje • edukacija • prijenos
znanja

LOKALNA ZAJEDNICA

ljudi • tradicija • identitet
svakodnevna praksa

PODUZETNICI I INSTITUCIJE

projekti • tržište • regulativa
lanci vrijednosti

Zajednički mehanizmi

umrežavanje • razmjena znanja • zajednički projekti • design thinking

Baština nije samo prošlost

**Prostor je temeljna
marketinška
jedinica a kulturna
baština je lokalna
zajednica**

- Baština se prenosi kroz ljude, praksu, znanje i svakodnevni život – nematerijalna baština
- Autentičnost dobiva vrijednost kada je lokalna zajednica prepoznaje i aktivno prenosi – alati i mehanizmi
- Interpretacija baštine može postati razvojni alat, a ne samo zaštitna mjera

**Odgovornost lokalne zajednice: omogućiti ljudima, procesima i alatima
autonomnu samoorganizaciju te učinkovito upravljanje vremenom u
prostoru u uvjetima neizvjesnosti**

CC (S) DVTP

Aktivnosti i pametni alati u funkciji transformacije potencijalnih koristi u prednosti

Element sustava	Kategorija elementa	Konceptualna uloga / Supstrat	Mehanizam i proces djelovanja	Alati i instrumenti
Prirodni i antropogeni procesi	Kontekst	Fizički, okolišni i povijesno-društveni okvir.	Stvaraju uvjete, granice i manevarski prostor za ljudsko djelovanje.	Spatialni / prostorni okvir
Kultura	Vrijednosni supstrat	Identitet i kolektivna memorija.	Usmjerava društvene norme, motivaciju, smisao i kreativnost.	Simboli, baština, narativi
Ljudi (M-Q-S-C-E)	Ljudski agens	Ljudski kapital (Motivacija, Kvalifikacije, Vještine, Kompetencije, Angažman).	Aktivira raspoložive materijalne i nematerijalne resurse.	Znanje, rad, vodstvo
Obrazovanje	Razvojni mehanizam	Središnja razvojna poluga i transmisijski kanal znanja.	Informira, jača svijest, kompetencije kroz konzistentne edukativne metode.	Kurikulumi, radionice, prijenos znanja
Stvaranje vrijednosti	Integrativni mehanizam	Sintetski proces povezivanja društvene, kulturne i ekonomske dimenzije.	Integrira resurse, rad i znanje u nove oblike kapitala (Triple Bottom Line).	Poslovni i društveni modeli
Kreativne i kulturne industrije (KKI) Operacionalizacija resursne osnove i znanja aktivnnositma	Operativni mehanizam snažan dinamični element Sektorski poligon	Platforma za učinkiovitu i optimalnu interpretaciju kulture i znanja.	Povezuju kulturu, znanje i gospodarstvo; interpretiraju ideje i angažiraju dionike. Pretvaraju teorijsko znanje i resurse u aktivnosti korisne za lokalnu zajednicu	Dizajn, mediji, umjetnički obrti, kulturni turizam Akcijski planovi, prakse Programi uključeni u proračune na lokalnoj i nacionalnoj razini
Projekti	Operativni instrument	Vremenski i financijski formatirane integrativne jedinice.	Integriraju ljude, znanje, procese, tehnologiju i financije.	Metodologije upravljanja projektima
Pametni i komunikacijski alati	Tehnološki alat	Digitalna i komunikacijska infrastruktura.	Podržavaju procese, distribuiraju vrijednosti i optimiziraju komunikaciju.	ICT, digitalne platforme, društveni mediji

HOP: primjer pretvaranja autentičnosti u tržišnu vrijednost

2007.

početak programa HOP

30

otoka i
Pelješac

> 1.000

proizvoda – prema izvornom
materijalu

**Što oznaka
komunicira?**

izvornost • otočno
podrijetlo • tradicija •
kvaliteta • lokalne
resurs

- Oznaka HOP dodjeljuje se materijalnim i nematerijalnim otočnim proizvodima koji svojom kvalitetom, izvornošću, tradicijom, načinom proizvodnje, aktivnostima te otočnom pripadnošću doprinose očuvanju i razvoju otočnog identiteta

veća prepoznatljivost i brendiranje

- potencijal za višu tržišnu vrijednost
- lakši plasman kroz sajmove i turističke kanale
- očuvanje tradicijskih znanja i identiteta

Pelješac

Džem od naranče OTOK: Pelješac

NOSITELJ OZNAKE: Kolarin, obrt za proizvodnju i prodaju suvenira

Ekstra djevičansko maslinovo ulje Pelisoro OTOK: Pelješac

NOSITELJ OZNAKE: Putniković, poljoprivredna zadruga

Linija aromatizirane soli s lavandom, s narančom, sa smiljem i s pelješkim biljem OTOK: Pelješac

NOSITELJ OZNAKE: Kolarin, obrt za proizvodnju i prodaju suvenira

Linija proizvoda od morske soli OTOK: Pelješac

NOSITELJ OZNAKE: Solana Ston d.o.o.

Rakije, likeri i desertno vino Prosik OTOK: Pelješac

NOSITELJ OZNAKE: Obrt „Natura Antunović“, vl. Anto Antunović

Vrhunska vina OTOK: Pelješac

NOSITELJ OZNAKE: Putniković, poljoprivredna zadruga

Ministarstvo regionalnoga razvoja i
fondova Europske
Uprava za otoke
2007

3 mjere

5 kategorija proizvoda

Ston: Linija proizvoda od morske soli

Nositelj oznake: Solana Ston d.o.o.

Otok: Pelješac

Grupa proizvoda: Prehrambeni

Tradicija proizvodnje (branja) soli u Stonu traje tisućljećima, a temelji se na prirodnom procesu isparavanja morske vode uz djelovanje sunca i vjetra u plitkim bazenima solane.

- Tijekom Dubrovačke Republike stonska je sol bila cijenjena zbog svoje kakvoće te se isporučivala i na bečki dvor.
- Sezona proizvodnje - od travnja do listopada,
- Tradicionalan i ekološki način proizvodnje pridonosi očuvanju njezine visoke kakvoće.

Malostonka kamenica

Geografska jedinstvenost

- Uzgoj je moguć samo u toponomijom definiranom prostoru Malostonskog zaljeva
- Jedno od posljednjih prirodnih staništa stabilne populacije *Ostrea edulis*
- „Hidrografske i ekološke značajke zaljeva iznimno su povoljne za opstanak autohtone kamenice.“

EU oznaka izvornosti

- Od 2020. nosi **PDO/ZOI**
- Prvi proizvod mora RH s tom oznakom
- Dio je svjetske nematerijalne kulturne baštine

Gastronomija kao priča prostora

Kamenica - proizvod

Gastronomski doživljaj prenosi identitet prostora.

- autentičnost lokaliteta
- priča o povijesti uzgoja (storytelling)
- inovativni formati prezentacije
- povezivanje s kulturnim institucijama
- senzorička izvrsnost

Plava ekonomija: globalni okvir, lokalna prilika

205 mil. t

ukupne proizvodnje vodenih
životinja do 2032.

111 mil. t

iz akvakulture

54%

udjel akvakulture u ukupnoj
proizvodnji

21,3 kg

projicirana potrošnja po stanovniku

Poruka

Rast važnosti akvakulture povećava potrebu za održivim, otpornim i lokalno ukorijenjenim sustavima.

Hrvatska akvakultura: stabilna ukupna proizvodnja, dinamičnije školjkarstvo

24.988 t

ukupna akvakultura – navedeni
podatak

14 → 93 → 76 t

europska plosnata kamenica

503 → 1.006 →

827 t

mediteranska mušula

Interpretacija

Kamenica pokazuje snažnu dinamiku rasta, potom stabilizaciju; školjkarstvo je volumenom manje, ali razvojno specifično.

Zašto je podrijetlo više od oznake?

Geografska povezanost

Karakteristike proizvoda vezane su uz specifično područje i okolišne uvjete.

Pravna zaštita

Malostonska kamenica nosi EU oznaku zaštićenog podrijetla od 2020. godine.

Tržišna diferencijacija

ZOI može podržati premium pozicioniranje, prepoznatljivost i koordiniranu promociju.

Ali...

Oznaka sama ne stvara vrijednost. Potrebni su svijest, interpretacija, vidljivost i suradnja.

Ključni okolišni izazovi

Klimatske promjene

Promjene temperature i okolišnih uvjeta mijenjaju biologiju zaljeva.

Invazivne vrste

Pritisak na ekosustav i proizvodnju; istaknuto kao jedan od važnijih rizika.

Onečišćenje

Kvaliteta mora je preduvjet opstanka i tržišne vjerodostojnosti proizvoda.

Predatori i biološki stresori

Utječu na kvalitetu, prinos i stabilnost proizvodnje.

Vodni režim i salinitet

Prirodni i antropogeni procesi međusobno djeluju na proizvodni sustav.

Institucionalne i administrativne prepreke

- sporost procedura i dozvola
- nedostatak koordinacije među akterima
- visoki administrativni troškovi
- problemi iskrcaja na kopnu
- koncesije i složeni regulatorni okviri
- fragmentirano upravljanje i prostorno planiranje

Razvojni odgovor

agilnije upravljanje + jasnije odgovornosti +
bolja horizontalna i vertikalna suradnja

Lanci vrijednosti: od proizvođača do doživljaja

PROIZVODNJA

uzgajivači • znanje • kvaliteta

PREKUPCI / OTKUP

logistika • sigurnost • distribucija

UGOSTITELJSTV O

restorani • gastronomija • sezona

DESTINACIJA

narativ • kultura • iskustvo

TRŽIŠTE

vidljivost • reputacija • vrijednost

Prioritet

Povezivanje u lance vrijednosti, partnerstva s restoranima i opskrbnim lancima te lakši otkup i izvoz.

Mala gospodarstva čuvaju kontinuitet — ali trebaju agilnost

- uzgoj je dominantno oblikovan kroz mala, obiteljska gospodarstva
- takva struktura čuva autentičnost i tradicijska znanja
- istodobno povećava osjetljivost na administrativne i organizacijske prepreke
- suvremeni modeli udruživanja mogu povećati pregovaračku i razvojnu sposobnost

Mladi, HUB-ovi i kreativne industrije- mjere u funkciji lokalne zajednice kao

MLADI

novi interpretacijski modeli
suvremeni narativi • digitalni
alati

HUB-ovi

Living lab

UDRUGE

umrežavanje • mentorstvo
otvoreni modeli suradnje

KREATIVNE INDUSTRIJE

kultura + znanje +
gospodarstvo
novi formati iskustva

Razvojna logika

Baština → interpretacija → iskustvo → tržišna vrijednost → otpornija lokalna zajednica

Novi pristup stvaranju vrijednosti

Zašto je važno?

Vrijednost – proizvodnja, pitanje kapaciteta

Lanci vrijednosti - surdnja

Dodatni poticajni činitelji: Motivacija, Odnosi, Povezanost, Suradnja, Partnerstva,
Feedback rezultat: Vjerodostojna priča, iskustvo, Doživljaj prostr za nadogradnju.

Metodologija istraživanja

- fokus: ekološki, organizacijski, administrativni i tržišni čimbenici
- ispitiva se uloga vertikalne i horizontalne suradnje, brendiranja, lokalne svijesti i edukacije
- strukturirani upitnik: zatvorena pitanja, višestruki izbor, rangiranje i otvorena pitanja
- pristup je lokalno usmjeren i kontekstualan

Važna metodološka napomena

U izvornom materijalu navodi se planirani uzorak od 38 ispitanika, 90% proizvodnje

Profil prikazanih ispitanika

66,7%

muškarci

33,3%

žene

33,3%

36–45 godina

33,3%

55+ godina

- 26–35 godina: 16,7%
- 46–55 godina: 16,7%
- 18–25 godina: 0%
- prikazana mjesta prebivališta: Sreser, Žuronja, Zamaslina, Duba stonska, Luka Ston, Luka i Brijesta

Struktura poslovanja prema prikazanim odgovorima

100%

školjkarstvo kao vrsta djelatnosti

100%

kombinirani uzgoj

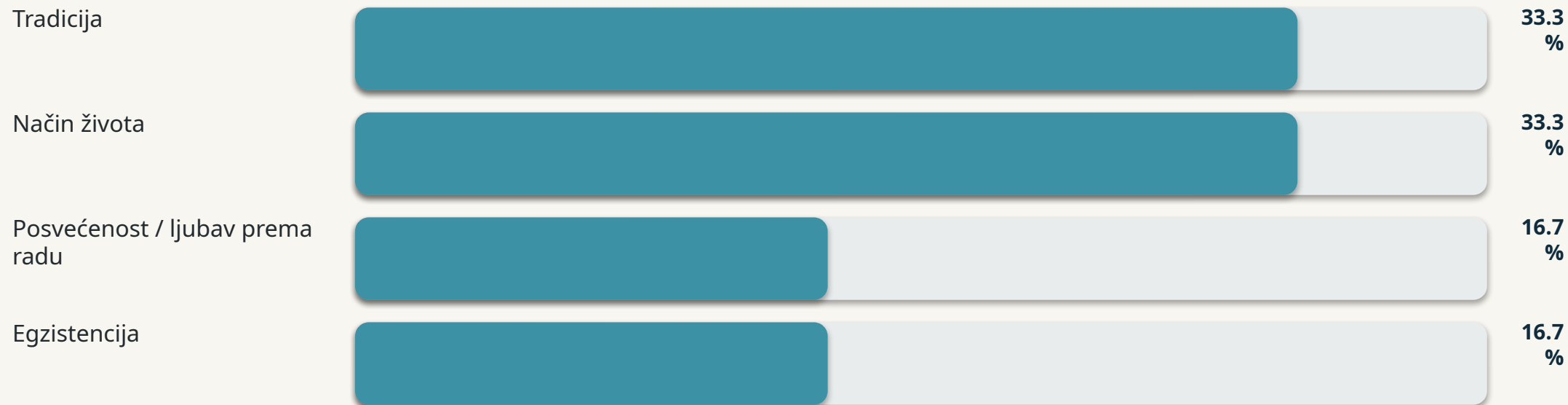
≈ 3

prosječan broj članova kućanstva –
prema navodu

Što to sugerira?

Proizvodni sustav je snažno vezan uz lokalna kućanstva i kombinirani uzgoj, što dodatno naglašava važnost lokalne otpornosti.

Motivi za bavljenje školjkarstvom

Poruka

Motivacija nije samo ekonomska: tradicija i način života zajedno čine dvije trećine prikazanih odgovora.

Kako uzgajivači vide kvalitetu?

Stavovi višestruki odabir razine suglasnosti

>80%

najviša razina slaganja
da punoća, organoleptička svojstva
m
prema visokim kriterijima

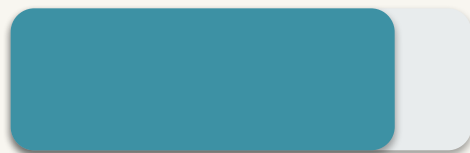
25%

navodi specifičan okus mora kao teško
repliciran

- kvaliteta morske vode i gustoća nasada promatrani su kao ključne sastavnice kvalitete
- razmatra se učestalost primjene inovativnih tehnika
- ispituje se utjecaj turizma, predatora i strožih standarda kontrole kvalitete

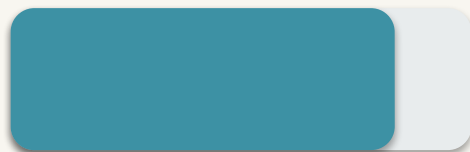
Najizraženiji organizacijski i okolišni pritisci

Klimatske promjene

50%

Invazivne vrste

50%

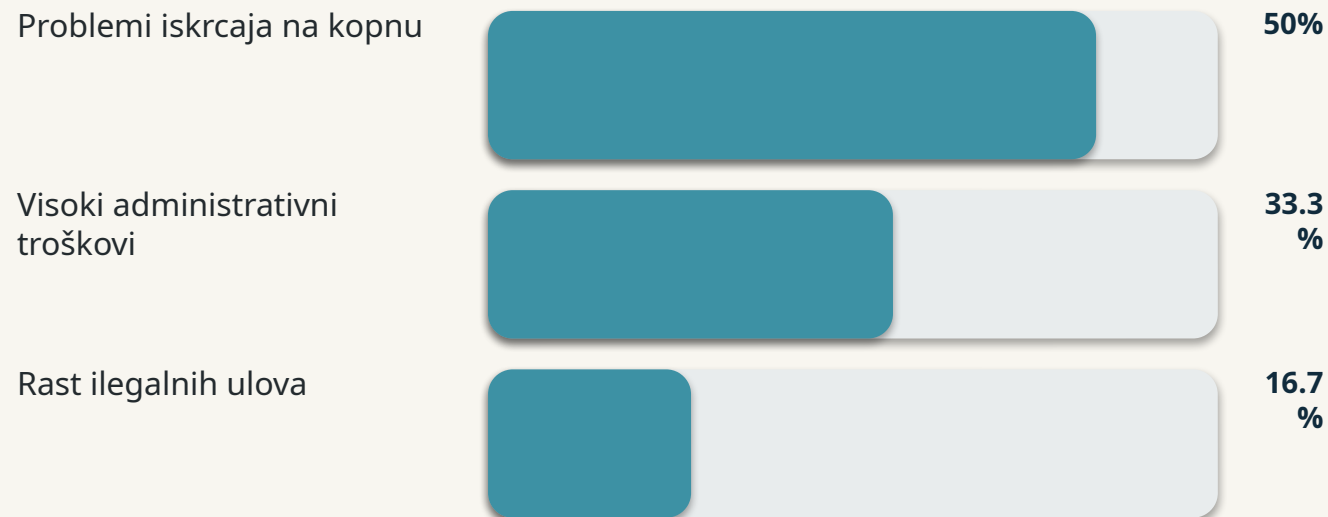
Ostali promatrani čimbenici

opskrba hranom • salinitet • održavanje kvalitete i sigurnosti • kompetencije radne snage

Interpretacija

U prikazanim odgovorima klimatske promjene i invazivne vrste izdvojene su kao najizraženiji negativni čimbenici.

Administrativni pritisci prema prikazanim odgovorima

Dodatno se promatraju

stroge zakonske regulative •
pitanje koncesije • ostali
administrativni čimbenici

Što bi najviše pomoglo proizvodnji i prepoznatljivosti?

1

učinkovitija promocija unutar destinacije

2

povezivanje u lance vrijednosti i partnerstva s restoranima

3

bolja educiranost radne snage

4

institucionalna potpora i lakši otkup / izvoz

5

zaštita i jačanje brenda malostonske kamenice

Ključna poruka

Prioriteti nisu izolirani: promocija, edukacija, institucije i lanci vrijednosti moraju djelovati zajedno.

Kako rezultate prevesti u razvojnu politiku?

OKOLIŠ

sustavno praćenje
kvalitete mora i bioloških
pritisaka

UPRAVLJANJE

jasnije procedure,
koordinacija i
odgovornosti

LJUDI

kontinuirana edukacija,
kompetencije i
uključivanje mladih

TRŽIŠTE

brendiranje, narativ i
povezivanje lanca
vrijednosti

OPERATIVNI PRIORITET

Od pojedinačnih mjera prema integriranom lokalnom modelu: znanje + suradnja + baština + tržište + okoliš.

Ograničenja i interpretacija nalaza

- istraživanje je lokalno i kontekstualno; ne služi širokoj statističkoj generalizaciji
- dio prikazanih postotaka treba metodološki uskladiti s navedenim planiranim uzorkom od 38 ispitanika
- rezultate treba promatrati kao osnovu za daljnju validaciju, a ne kao konačnu sliku sektora
- najveća vrijednost pristupa je povezivanje ekoloških, društvenih, kulturnih i ekonomskih dimenzija

Tri stupa budućnosti

OTPORNOST

AUTENTIČNOST

PLAVA EKONOMIJA

Održivost ima smisla kada je lokalno utemeljena.

Hvala na pozornosti

Literatura i izvori

FAO (2024). The State of World Fisheries and Aquaculture 2024.

Colsoul et al. (2021). Socioekološki pristupi školjkarstvu.

Pogoda et al. (2019). Održivo upravljanje i obnova *Ostrea edulis*.

Arzul et al. (2022); Michalek et al. (2023). Ekološki stresori, bolesti i dinamika staništa.

Bratoš Cetinić et al. (2020). Organizacijski i regulatorni aspekti školjkarstva.

Weberg et al. (2025); Innella et al. (2024). Suradnja, upravljanje i lokalna otpornost.

Kozlov (2024). Plavo gospodarstvo i plava transformacija.

Tariq (2024); Mousstain & Belkadi (2025). Autentičnost, narativna diferencijacija i brendiranje.

Podaci Ministarstva poljoprivrede – Uprava ribarstva, kako su navedeni u izvornom materijalu.

Provedbena uredba Komisije (EU) 2020/1469 – ZOI Malostonske kamenice.